

Σύριοι στην Ελλάδα : ζητήματα προστασίας και προτάσεις της Υ.Α.

Πρόσβαση στην Ελληνική Επικράτεια

Το τελευταίο διάστημα, ένας αυξανόμενος αριθμός Σύρων προσφύγων καταφθάνει στην Ελληνική επικράτεια χρησιμοποιώντας κυρίως το θαλάσσιο πέρασμα (από τα τουρκικά παράλια, στα νησιά του ΒΑ Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα). Η μεταστροφή από τα χερσαία Ελληνο-Τουρκικά σύνορα προς τα θαλάσσια, παρατηρείται από τον Αύγουστο 2012 και εφεξής, ως συνέπεια της ενισχυμένης φύλαξης της περιοχής του Έβρου, που μέχρι τότε αποτελούσε τη βασική πύλη εισόδου για πρόσφυγες και μετανάστες. Είναι χαρακτηριστικό ότι το πρώτο τρίμηνο του 2013 συνελήφθησαν, λόγω παράτυπης εισόδου, 1.623 άτομα σε Λέσβο, Σάμο, Χίο και Δωδεκάνησα, έναντι 118 το πρώτο τρίμηνο του 2012 (οι αντίστοιχοι αριθμοί, για τον Έβρο, ήταν 206 άτομα το 2013 έναντι 7.646 το 2012). Ιδιαίτερα αυξημένες είναι οι συλλήψεις στη Λέσβο: 995 άτομα στο τρίμηνο Ιανουάριος-Μάρτιος 2013, έναντι 71 για το ίδιο διάστημα του 2012. Τα στοιχεία αυτά αφορούν το σύνολο των συλληφθέντων για παράτυπη είσοδο, όπου οι Σύριοι καταλαμβάνουν σήμερα τη δεύτερη θέση.

Το ιδιαίτερα επικίνδυνο πέρασμα μέσω της θαλάσσιας οδού, έχει σηματοδοτεί από ανθρώπινες τραγωδίες, με χαρακτηριστικότερες αυτές στα μέσα Δεκεμβρίου 2012, όπου 21 Αφγανοί έχασαν τη ζωή τους, και στα μέσα Μαρτίου 2013, με θύματα 7 Σύρους, από ναυάγια στα ανοιχτά της Λέσβου.

Σύμφωνα με επίσημες δηλώσεις, εντός του 2012 ουδείς Σύρος έχει απελαθεί. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ., 44 Σύριοι έχουν επιστραφεί με τη θέλησή τους σε γειτονικές με τη Συρία χώρες κατά τους 11 πρώτους μήνες του 2012. Ωστόσο, ορισμένες μαρτυρίες Σύρων προς την Υ.Α., κάνουν λόγο για άτυπες αναγκαστικές επιστροφές ή απόπειρες επιστροφών στην Τουρκία. Ανάλογες προσωπικές μαρτυρίες έχουν περιληφθεί σε Εκθέσεις άλλων διεθνών οργανώσεων.

Η Υ.Α. έχει εκφράσει τη διαθεσιμότητά της να συνδράμει τις ελληνικές αρχές, στο μέτρο των δυνατοτήτων της, για την εφαρμογή του σχεδίου «ΙΩΝΗ», στην περίπτωση που μεγάλος αριθμός προσφύγων από τη Συρία φτάσει στην Ελλάδα.

Προτάσεις Υ.Α. :

- Η Υ.Α. χαρακτηρίζει τη φυγή αμάχων από τη Συρία ως μετακίνηση προσφύγων και συνιστά στα Κράτη να διασφαλίσουν την πρόσβαση στην επικράτειά τους των Σύρων ή άλλων προερχόμενων από τη Συρία που χρήζουν διεθνούς προστασίας.¹ Τα μέτρα ελέγχου στα

¹ Βλέπε έγγραφο Υ.Α. «Ζητήματα Διεθνούς Προστασίας σχετικά με ανθρώπους που εγκαταλείπουν την Αραβική Δημοκρατία της Συρίας, Επικαιροποιημένο Σημείωμα Ι», Δεκέμβριος 2012, που επικαιροποιεί και αντικαθιστά το έγγραφο του Ιουνίου 2012 «Ζητήματα Διεθνούς Προστασίας σχετικά με ανθρώπους που εγκαταλείπουν την Αραβική Δημοκρατία της Συρίας» καθώς και εκείνο του Μαρτίου 2012 «Θέση της Ύπατης Αρμοστείας σχετικά με τις επιστροφές στην Αραβική Δημοκρατία της Συρίας».

(http://www.unhcr.gr/fileadmin/Greece/News/2012/Syria/Syria_emergency/UNHCR_Syria_Int_Protection_Considerations_Dec2012_GR.pdf)

ελληνικά σύνορα θα πρέπει να εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε οι πρόσφυγες από τη Συρία να έχουν πρόσβαση στην επικράτεια και στην ασφάλεια.

- Η Υ.Α. συστήνει στα Κράτη να αναστείλουν την αναγκαστική επιστροφή υπηκόων της Συρίας ή όσων έχουν ως τόπο συνήθους διαμονής τη Συρία, μέχρις ότου βελτιωθεί επαρκώς η κατάσταση ασφαλείας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα αυτή. Η σύσταση αφορά και εκείνους των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν απορριφθεί. Η διαβεβαίωση της Ελληνικής Πολιτείας ότι κανείς Σύρος δεν απελαύνεται, ανταποκρίνεται στην εν λόγω σύσταση.
- Η Υ.Α. ζητά επίσης από τα Κράτη να διερευνήσουν συγκεκριμένους και ουσιαστικούς τρόπους προκειμένου να εκφράσουν την αλληλεγγύη τους προς τις γειτονικές στη Συρία χώρες, ιδίως με κατανομή του βάρους και των ευθυνών προστασίας.
- Η Υ.Α. παροτρύνει τα Κράτη, ιδίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να διευκολύνουν την οικογενειακή συνένωση των Σύρων. Οι ελληνικές αρχές καλούνται να καταβάλουν κάθε προσπάθεια, προκειμένου οι Σύροι να διευκολύνονται στη συνένωσή τους με άλλα μέλη της οικογένειάς τους στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε.

Πρώτη υποδοχή, διοικητική κράτηση, αποφάσεις απέλασης και αποφάσεις επιστροφής

Κατά την άφιξή τους στην ελληνική Επικράτεια, οι πρόσφυγες από τη Συρία, όπως και όλοι όσοι εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, αντιμετωπίζουν μια σειρά σοβαρά προβλήματα. Κατά κανόνα, τα σημεία εισόδου στερούνται ακόμα των αναγκαίων εκείνων μηχανισμών υποδοχής, που να εξασφαλίζουν κάλυψη των βασικών αναγκών των νεο-αφιχθέντων, ασφαλή διάγνωση της ατομικής τους κατάστασης (ταυτοποίηση), και παροχή ενημέρωσης σε γλώσσα που κατανοούν, ώστε να είναι δυνατή η περαιτέρω μεταχείριση ανάλογα με τις ανάγκες τους. Αντ' αυτού, οι Σύροι (όπως και άλλοι πρόσφυγες και μετανάστες), κρατούνται σε εντελώς ακατάλληλες συνθήκες, ιδιαίτερα στα νησιά του ΒΑ Αιγαίου και τα Δωδεκάνησα, όπου τα κρατητήρια των αστυνομικών διευθύνσεων και τμημάτων υπολείπονται σοβαρά των διεθνών προτύπων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και παρουσιάζουν εξαιρετικά μεγάλο συνωστισμό.

Όπως για όλους τους υπηκόους τρίτων χωρών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, έτσι και για όσους προέρχονται από τη Συρία, εκδίδονται αποφάσεις απέλασης και αποφάσεις κράτησης ενόψει απέλασης, κατά τη σύλληψή τους στα σύνορα. Σε περίπτωση που η σύλληψη γίνεται στο εσωτερικό της χώρας λόγω παράτυπης διαμονής (π.χ. κατά τις αστυνομικές επιχειρήσεις στα πλαίσια του «Ξένιου Δία»), εκδίδεται ομοίως απόφαση επιστροφής και κράτησης προς υλοποίηση του σκοπού της επιστροφής. Και στις δύο περιπτώσεις, το μέτρο της διοικητικής κράτησης επιβαλλόταν, μέχρι πρόσφατα, συστηματικά και για παρατεταμένο χρονικό διάστημα και για τους Σύρους, παρά την αδυναμία εξυπηρέτησης του σκοπού της απομάκρυνσης. Επίσης το μέτρο εφαρμόζοταν αδιάκριτα, χωρίς εκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κάθε ατομικής περίπτωσης και χωρίς επαρκή και ειδική αιτιολογία, όπως απαιτεί η διεθνής και εθνική νομοθεσία για κάθε μέτρο στέρξης της προσωπικής ελευθερίας. Όταν απελευθερώνονταν, οι Σύροι εφοδιάζονταν με Υπηρεσιακό Σημείωμα που τους έτασσε προθεσμία προς αναχώρηση από την Ελλάδα (συνήθως εντός διαστήματος μεταξύ 7 και 30 ημερών), μετά την παρέλευση της οποίας

μπορούσαν να συλληφθούν εκ νέου. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, το 2012, καταγράφηκαν 7.927 συλλήψεις Σύρων για παράτυπη είσοδο ή διαμονή στην Ελλάδα.

Η Υ.Α. κάλεσε τις ελληνικές αρχές να μεταβάλουν τις παραπάνω πρακτικές, ιδίως, σε ό,τι αφορά τη μεταχείριση των Σύρων. Πολύ πρόσφατα, η ελληνική Πολιτεία γνωστοποίησε στον Οργανισμό την έκδοση εγκυκλίου διαταγής από το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ., σύμφωνα με την οποία η εκτέλεση αποφάσεων απέλασης ή επιστροφής που εκδίδονται σε βάρος Σύρων που δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα θα αναστέλλεται και οι κρατούμενοι θα απελευθερώνονται με αποφάσεις αναστολής εκτέλεσης της απέλασης ή αναβολής της απομάκρυνσης. Η Υ.Α. αναγνωρίζει την εξέλιξη αυτή ως ένα πολύ θετικό βήμα και προσβλέπει στην απρόσκοπτη υλοποίηση των σχετικών διαδικασιών από τις αρμόδιες κατά τόπο αστυνομικές αρχές.

Προτάσεις Υ.Α. :

- Η Υ.Α. έχει επισημάνει στα Κράτη την ανάγκη για εξασφάλιση συνθηκών πρώτης υποδοχής σε όλους τους πρόσφυγες από τη Συρία, που να σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να εγγυώνται τα ελάχιστα ανθρωπιστικά πρότυπα. Η δημιουργία Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.) στα βασικά σημεία εισόδου της ελληνικής Επικράτειας, με τις προϋποθέσεις και εγγυήσεις που προβλέπονται στο Ν.3097/2011 (ή η ανάπτυξη κινητών ομάδων πρώτης υποδοχής, όπου η δημιουργία ΚΕ.Π.Υ. δεν είναι άμεσα εφικτή), θα μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά σε αυτή την κατεύθυνση, στο βαθμό που οι νεο-αφιχθέντες από τη Συρία (όπως εξάλλου και άλλες ομάδες προσφύγων και μεταναστών), θα τύγχαναν της κατάλληλης μεταχείρισης αναφορικά με την κάλυψη των πρώτων βασικών τους αναγκών, καθώς και της ταχείας και αποτελεσματικής διαπίστωσης της εθνικότητάς τους (ταυτοποίηση), που είναι καθοριστικής σημασίας για τη μετέπειτα μεταχείρισή τους.
- Με δεδομένη την τρέχουσα κατάσταση στη Συρία και το γεγονός ότι οι Σύροι, ανεξάρτητα εάν έχουν ενταχθεί ή όχι στην εθνική διαδικασία ασύλου, δεν μπορούν να απομακρύνονται από τη χώρα, η Υ.Α προσβλέπει στην εφαρμογή της πρόσφατης Εγκυκλίου Διαταγής με τρόπο ώστε οι αποφάσεις αναστολής εκτέλεσης της απόφασης απέλασης ή αναβολής της απομάκρυνσης να εκδίδονται χωρίς καθυστέρηση, έτσι ώστε να αποφεύγεται κατά το δυνατόν εντελώς η κράτηση, έστω και προσωρινή, των προερχομένων από τη Συρία προσφύγων. Κατά συνέπεια, η εξακρίβωση της εθνικότητας θα πρέπει να γίνεται με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο.

Πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου και καθεστώς προστασίας

Η πλειοψηφία των προερχομένων από τη Συρία δεν υποβάλλουν σήμερα αίτημα διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα για διάφορους λόγους, όπως η έλλειψη εμπιστοσύνης στο ιδιαίτερα προβληματικό σύστημα ασύλου ή οι δεσμοί τους με κοινότητες Σύρων που βρίσκονται ήδη σε άλλες χώρες της Ε.Ε.

Από την άλλη, έχουν παρατηρηθεί περιπτώσεις Σύρων που επιχείρησαν επανειλημμένα να υποβάλουν αίτημα ασύλου, χωρίς αυτό να καταστεί δυνατό. Το πρόβλημα αυτό οφείλεται στην εξαιρετικά περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, που παρατηρείται κυρίως στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής αλλά και σε άλλες αστυνομικές διευθύνσεις της χώρας, αρμόδιες για την εξέταση των αιτήσεων σε πρώτο βαθμό, μέχρις ότου ξεκινήσει η λειτουργία της νέας Υπηρεσίας Ασύλου που συστάθηκε με το Ν.3907/2011.

Στην περίπτωση που υποβάλουν αίτημα διεθνούς προστασίας, η διαδικασία εξέτασης του αιτήματός τους σε πρώτο βαθμό από την Ελληνική Αστυνομία δεν οδηγεί, μέχρι στιγμής, στην αναγνώριση της προσφυγικής τους ιδιότητας ή έστω στην παροχή καθεστώτος επικουρικής προστασίας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι από τις 152 αιτήσεις ασύλου υπηκόων Συρίας, που εξετάστηκαν κατ' ουσία στη διάρκεια του 2012, οι 150 απορρίφθηκαν και σε μόνο 2 περιπτώσεις αναγνωρίστηκε το καθεστώς πρόσφυγα ή χορηγήθηκε καθεστώς επικουρικής προστασίας.

Η κατάσταση είναι τελείως διαφορετική στο δεύτερο βαθμό εξέτασης από τις Επιτροπές Προσφυγών, όπου δεν έχει υπάρξει, στα δυόμισι χρόνια λειτουργίας τους, καμία απόρριψη προσφυγής Σύρου για αναγνώριση ή χορήγηση κάποιου καθεστώτος διεθνούς προστασίας ή ανθρωπιστικού καθεστώτος.

Προτάσεις Υ.Α. :

- Η Υ.Α. θεωρεί ότι, κατά κανόνα, οι περισσότεροι Σύροι που ζητούν διεθνή προστασία πληρούν τις προϋποθέσεις του ορισμού του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί της Νομικής Κατάστασης των Προσφύγων². Στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται ότι δεν πληρούν τα κριτήρια της Σύμβασης, ενδέχεται να ισχύουν οι προϋποθέσεις χορήγησης συμπληρωματικών μορφών προστασίας.
- Στην περίπτωση της Ελλάδας, η Υ.Α. τονίζει, εκ νέου, πως είναι αναγκαία η άμεση λήψη μέτρων από τις αρμόδιες για την παραλαβή αιτήσεων ασύλου αρχές, που να επιτρέπουν την απρόσκοπτη πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου όλων όσων επιθυμούν να καταθέσουν σχετικό αίτημα, συμπεριλαμβανομένων των Σύρων ή των προερχόμενων από τη Συρία.
- Για να είναι δυνατή η παροχή διεθνούς προστασίας σε όσους τη χρειάζονται, είναι απαραίτητο να βελτιωθεί σημαντικά η όλη ποιότητα της διαδικασίας ασύλου σε πρώτο βαθμό, που διενεργείται ακόμη από τις αστυνομικές αρχές. Ειδικότερα στην περίπτωση των Σύρων, τα σχεδόν μηδενικά ποσοστά αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό είναι σε πρωτοφανή δυσαναλογία με τις ανάγκες προστασίας τους.
- Για την εξασφάλιση προϋποθέσεων νόμιμης παραμονής των προσφύγων από τη Συρία που καταφθάνουν στην Ελλάδα αλλά δεν επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο στη χώρα μας, η Υ.Α. προτείνει τη θέσπιση, με νομοθετική ρύθμιση, ενός εθνικού καθεστώτος προσωρινής προστασίας, με τα αντίστοιχα δικαιώματα. Το καθεστώς αυτό μπορεί να εξετάζεται και να χορηγείται, εφόσον πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια, γενικότερα σε περιπτώσεις αφίξεων σημαντικών αριθμών προσφύγων και για όσο χρόνο διαρκεί η κατάσταση στη χώρα τους και δεν είναι δυνατή η επιστροφή τους.

² Κατά την Υ.Α., «οι μέθοδοι πολέμου που παρατηρούνται στη Συρία... σε συνδυασμό με έγκυρες και αξιόπιστες αναφορές για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων που έχουν διαπράξει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη στη σύρραξη, καταδεικνύουν ότι σημαντικοί αριθμοί Σύρων αμάχων είναι πιθανό να έχουν τραπεί σε φυγή από τη Συρία λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης που βασίζεται σε πραγματική ή αποδιδόμενη πολιτική πεποίθηση. Επιπλέον, όσον αφορά μειονοτικές ομάδες όπως οι Αρμένιοι Ορθόδοξοι και άλλοι Χριστιανοί, οι κοινότητες των Δρούζων, οι Παλαιστίνιοι και οι Αλεβίτες... μπορεί να έχουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης για λόγους φυλής ή εθνικότητας. Άλλοι λόγοι που αναφέρονται στη Σύμβαση μπορεί επίσης να είναι σχετικοί, ανάλογα με τις περιστάσεις κάθε ξεχωριστής περίπτωσης».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Η Υ.Α. καλεί τις ελληνικές αρχές:

- Να εξασφαλίσουν στους πρόσφυγες από τη Συρία πρόσβαση στην ελληνική επικράτεια και την ασφάλεια.
- Να μην επιστρέφουν στη Συρία ή σε γειτονικές με αυτήν χώρες, υπηκόους της Συρίας ή όσους έχουν ως τόπο συνήθους διαμονής τους τη Συρία, μέχρις ότου βελτιωθούν επαρκώς οι συνθήκες ασφάλειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την απρόσκοπτη πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου των προσφύγων από τη Συρία.
- Να παρέχουν στους αιτούντες άσυλο από τη Συρία διεθνή προστασία σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951, ή άλλη μορφή συμπληρωματικής προστασίας (επικουρική προστασία).
- Να μην επιβάλλουν το μέτρο της διοικητικής κράτησης στους πρόσφυγες από τη Συρία και να αναστέλλουν τις αποφάσεις απέλασης ή επιστροφής τους, κάνοντας χρήση των σχετικών διατάξεων που προβλέπει ο νόμος.

17 Απριλίου 2013